

Elisabeta POP

Arad

Dacă e toamnă... e vis

Despre Jon Fosse se spune că este un nou Ibsen... Poate nu-i chiar așa, dar este sigur un scriitor remarcabil. Motiv pentru care merită felicitări Editura UNITEXT – prin aportul redactorului Elena Popescu și criticului Marian Popescu, care au recomandat și...comandat traducerea, au apărut pentru prima dată în România cinci piese ale lui Fosse, în volumul *Cineva are să vină* (traducere foarte bună, semnată Carmen Vioreanu) . Cu toate că volumul a apărut încă în anul 2000, Radu Afrim este primul regizor român care s-a încumetat să monteze una dintre piese și anume cea intitulată **Vis. Toamna** și nu oricum, ci în cadrul unui program serios și temeinic alcătuit. Un incontestabil merit îi revine, de drept, directorului Teatrului Clasic din Arad, Laurian Oniga, cel care nu a înfrumusețat doar clădirea teatrului, ci lucrează serios la bunul său renume, printr-un repertoriu atent ales și prin colaboratori de elită. Îl însoțesc cu fidelitate cel puțin doi oameni apropiați, din sectorul literar: neobositul și eficientul Ovidiu Cornea și tânărul Adrian Palcu, un critic inteligent.

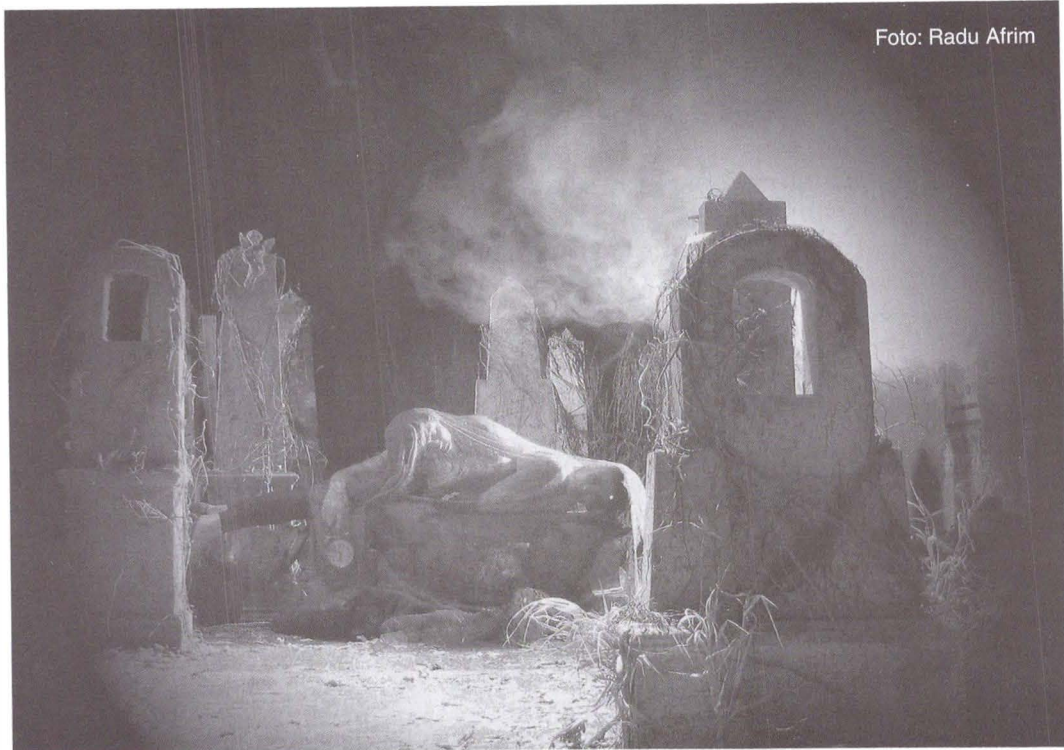
Fosse nu scrie un teatru distractiv, nu-l interesează dacă place sau nu publicului, el scrie pur și simplu pentru că simte că n-ar putea trăi dacă ar înceta să scrie. Preocupat în aceeași măsură de forma scriiturii ca și de conținutul ei („*pentru mine forma și conținutul sunt una și aceeași, iar ceea ce am eu de spus trebuie spus prin formă, iar forma pătrunde prin ceea ce e spus.*“), Fosse transformă replicile în mici poeme legate strâns de conținutul lor; replicile sunt scurte, ușor obosite prin repetare, surprinzătoare, de parcă s-ar apropia grabnic sfârșitul lumii. Personajele, purtând aproape toate nume generice – Tatăl, Mama, Sora, Bărbatul, Femeia, Fiul, Fratele, – dialoghează într-un mod cel puțin straniu, începutul fiind din cea mai banală realitate, pentru ca, în scurtă vreme, să-ți facă vânt în cea mai profundă și autentică metafizică.

Dacă cineva te-ar ruga să-i povestești conținutul unei piese de Fosse, ți-ar povesti ceva extrem de banal. Dacă însă piesa are noroc să „pice“ pe mâini pricepute, totul se schimbă; așa și nu altminteri s-au petrecut lucrurile și cu noi: cunoscând piesa, și știind că o pune în scenă Radu Afrim, interesul nostru a crescut, bănuind că ideilor generoase ale autorului li se vor adăuga cele insolite ale regizorului. Și n-am fost departe de adevăr. De fapt, nu povestea în sine e punctul forte al dramaturgului, ci mai degrabă subtextul bogat și neașteptat care însoțește replicile, gândul de dincolo de gând.

Dacă situez în contextul celorlalte spectacole *acest* spectacol, eu aș afirma, fără strop de îndoială, că el reprezintă o certă maturizare și, nu în ultimul rând, un plus de rafinament.

Textul acesta ambiguu și simplu la prima vedere este, de fapt, un text greu și pretențios. Afrim l-a citit bine și i-a găsit corespondențe potrivite în imagini, care

Foto: Radu Afrim

nu doar pătrund în subtilitatea replicilor, ci pun în valoare și propria lui imaginație care, să recunoaștem, este originală și mustește de sensuri – uneori chiar excesiv.

La lucrul cu actorii, Radu Afrim mi s-a părut într-adevăr tare: ei sunt buni aproape fără excepție, sunt „lucrați”, cum se spune, arată că știu perfect ce joacă...

Onisim Colta – ca un artist adevărat – a construit minuțios un décor realist, cum cere autorul: un cimitir de o frumusețe stranie, tulburător prin grija pentru detaliu. La prima vedere, te ia cu frig privescerea unui cimitir la doi pași de tine (se joacă cu publicul pe scenă), dar încet-încet înțelegi că el poate fi o metaforă – în definitiv, a vorbi despre moarte nu e așa de morbid pe cât se pare: aici oameni tineri se întâlnesc și se fugăresc, unii fumează iarbă sau joacă șah. Să fie cei duși?... Nevăzuții sunt niște tineri care se hârjonesc și se joacă, se îmbrățișează și par niște îngeri cărora numai aripile le lipsesc...

De fapt, Radu Afrim, ca orice artist, poate medita la ceea ce ține de moarte, ca și la cele ale vieții, nu-i așa, dar cu siguranță că, fiind tânăr, o va face altfel decât Mihai Măniuțiu.

În cimitir se întâlnesc Bărbatul și Femeia – foști iubiti odinioară – se bucură și-și povestesc așa, ca în treacăt viața, acea parte a ei care rămăsese secretă celuilalt după despărțire: Bărbatul are o soție și un copil, iar Femeia e singură. Ea e Moartea, crede Mama, care apare și ea în cimitir împreună cu Tatăl – un sceptic cam sărit de pe fix, dar cu o memorie foarte bună și bântuit încă de vise erotice, de vreme ce-i pune gând rău norei și chiar reușește s-o

posede undeva în spatele unei uși închise (scena e și bine jucată și nu are strop de vulgaritate).

Cimitirul devine nu doar locul unde se adună ea, familia, s-o îngroape pe Bunica, ci și locul unde se plimbă și mănâncă, joacă șah, dansează, se hârjonesc și se drăgostesc tinerii, se fac cele mai casnice treburi...și unde oamenii *trăiesc* drama despărțirii parțiale prin divorț și a celei totale prin moarte. Aici cimitirul e, cum s-ar zice, locul acțiunii, el putând fi pe rând dormitor și parc, bucătărie, sufragerie și dormitor, dar și carlinga unui avion... Ce mai contează locul, dacă tot vorbim despre moarte ca despre o altă, despre un alt fel de viață...?

Fiindcă nu întâmplător cele trei femei, în final, ies sau intră în cimitir (sau înapoi, în mormintele din care au ieșit doar cât să ne spună povestea vieții lor), rostind vorbele: „*Ar cam trebui să ne ducem... A sosit vremea...*”

Spectacolul, cu tot aerul său straniu, debutează ca o piesă realistă: lucrurile se complică și intră în alt registru pe nesimțite, așa cum se petrece aceasta și la lectura piesei.

Actorii joacă în maniera ciudată în care este scrisă și piesa. Ramona Dumitrean – actrița se află într-o evoluție profesională vizibilă – este Femeia drăgăstoasă, senzuală, care știe să asculte cu un fel de voluptate și nu pare a dori altceva decât iubire. Se mișcă frumos, ca o felină (mișcarea scenică e atent condusă de Maura Ianoș), ascultă cu ochii măriți tot ce i se spune. Actrița rostește impecabil textul și nu în puține momente i se citește pe chipul frumos dorința de a se urâți cu orice preț, spre a convinge...

Sorin Calotă nu se ridică la înălțimea ei, dar cel puțin nu distonează grav: e cam prea cuminte și cam prea pământean, nereușind să atingă inefabilul... pe care personajul său sigur îl conține.

Ovidiu Ghiniță, în schimb, este remarcabil în Tatăl, căruia i-a găsit exact starea: e abulic, ciudat, puțin nebun, traversat de stări de euforie și voluptăți erotice care-l împing în zona ridicolului, dar îi și conferă un aer special, misterios. Ne aflăm în fața unei creații de excepție.

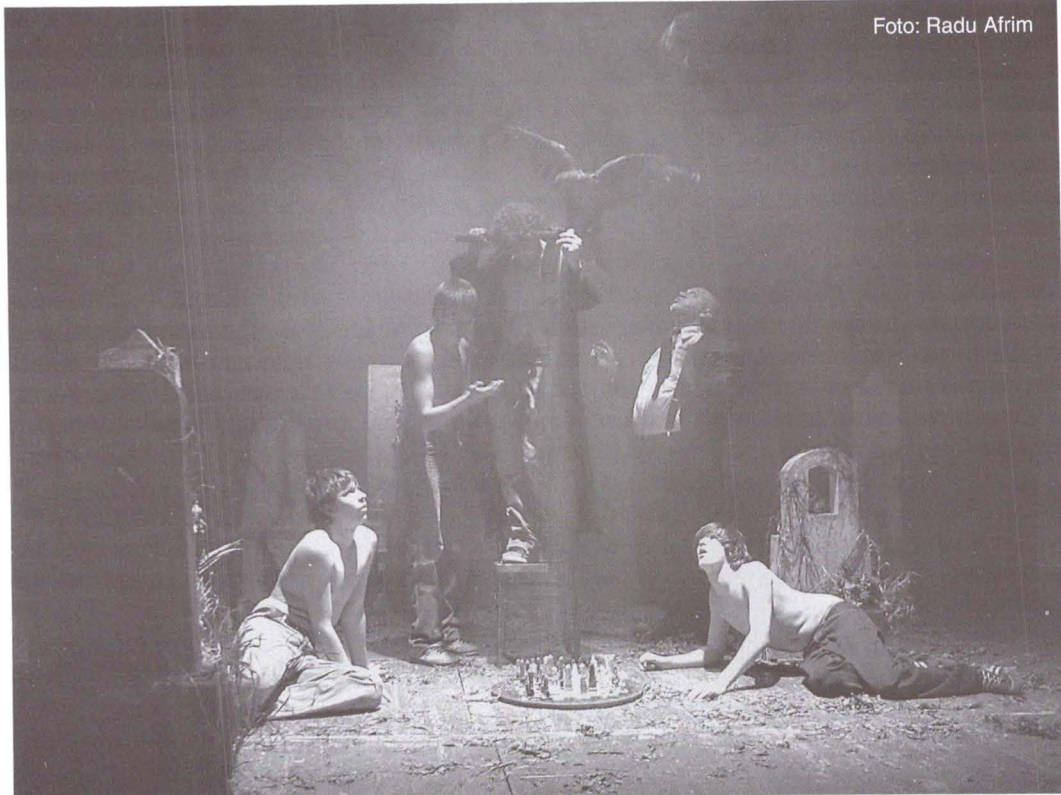
Într-un rolșor mic (Grey, soția Bărbatului), Liliانا Balica e convingătoare: ea vine în calitate de banală soție părăsită, dovedindu-se de fapt că cel în cauză e departe de lumea ei și,

plină de demnitate își acceptă destinul. Actrița joacă în două registre limpezi, fără echivoc.

În rolul Mamei, Adriana Ghiniță compune un personaj resemnat și tăcut, exprimându-și fără teamă părerile, dar și fără prea multă convingere. Comportamentul ei e marcat de tot ce înseamnă mamă și soacră: observații, ironii, răutăți chiar, dar și tandrețuri rostite în gura mare. Actrița nu se răsfăță în rol, crede în personajul ei și-i compune o siluetă delicată.

În rolurile ciudaților tineri-morți, fantome sau îngeri, interpreții, elevi ai unei Școli de Artă, dovedesc pe lângă talent necesara disciplină, cum se cuvine să facă viitorii artiști: ei cântă și dansează, se zbenguie cu rost, intervențiile lor, nu puține, aduc o certă pată de culoare, și nu numai, în acest spectacol în care muzica foarte potrivită și straniețatea atmosferei fac casă bună și transportă spectatorul într-un spațiu transcendent.

Foto: Radu Afrim

Costumele alese de Oana Văran Goia nu au nimic special, dar *special* au fost astfel alese, pentru a lăsa publicul să viseze cu ochii deschiși... în „toamna“ asta teatrală.

Dar cum teatrul este o artă fără anotimp, să nu dăm crezare nici acelor spectatori puțini cărora nu le-a plăcut spectacolul, dar nici regizorului care s-a supărat prea rău pe ei, acuzându-i că n-au ascultat atent. În definitiv, spectatorul e liber să-i placă sau nu, cum liber e să și plece, trântind ușa, de la un spectacol care-l dezamăgește, cum liber e și regizorul să spună ce vrea prin spectacolul său. Bine-ar fi, totuși, dacă ne-am dovedi cu toții mai îngăduitori și mai bine educați: să nu deranjăm spectacolul și actorii în timp ce joacă, dacă suntem public adevărat, și să nu jignim spectatorii care ne sunt oaspeți o seară, dacă suntem regizori adevărați. Micul și nedoritul scandal din seara premierei a umbrit un gest artistic de a cărui valoare dau samă, în primul rând, cronicarii...

Teatrul Clasic „Ioan Slavici“, Arad – Vis. Toamna de Jon Fosse. Traducerea: Carmen Vioreanu. Regia: Radu Afrim Scenografia: Onisim Colta. Light design: ing. Lucian Moga. Video artist: Mad Spider. Mișcare scenică: Maura Ianoș. Selecție costume: Oana Văran Goia. Coloana sonoră: Radu Afrim. Cu: Ramona Dumitrescu (Teatrul Național Cluj-Napoca) și Angela Petrean, Sorin Calotă, Adriana Ghiniță, Ovidiu Ghiniță, Liliana Balica, Andrei Elek, Goran Mihailov, Emilian Mârnea, Marian Parfeni, Adrian Bereznicu. Data premierei: 27 ianuarie 2007.